

Trinitat Aldrich

i els seus mons perduts

Xavier Cortadellas

Hi ha alguns moments a la vida de Trinitat Aldrich que ens poden induir a pensar que va tenir un cert reconeixement literari. Un d'aquests moments va arribar l'any 1910, quan va presidir els Jocs Florals de Girona i va fer-ne el discurs inaugural. Un altre, l'any 1918, quan, sota la presidència de Salvador Albert i juntament amb Ramon Masifern i amb Carles Salicrú, va formar part del jurat dels Jocs Florals de l'Empordà que es van celebrar a la Bisbal i que potser avui són encara una mica recordats perquè va ser on Josep Pla va guanyar el seu primer premi literari. El tercer moment va ser l'any 1928, quan trobem a les planes d'*El Bisbalenc* la iniciativa de fer un homenatge a Ramon Masifern, a Artur Vinardell i a Trinitat Aldrich. La iniciativa, però, no va passar mai de ser una idea.

Encara que s'equivoca de data perquè situa aquesta iniciativa a l'any 1927, Jaume Vilahur i Pedrals, cosí i fillol de Trinitat Aldrich, ho indica a *Trinidad Aldrich, su mundo y su obra*, un llibre que la mateixa família va editar a Barcelona l'any 1968 i on hi ha la seva obra catalana i la seva obra castellana dividida respectivament en Poesia Mariana, Poesia Nadalena, Poesia sobre diversos temes religiosos i Poesia profana. En castellà, el discurs que va fer en els Jocs florals de Girona l'any 1910. L'he llegit. Un parell d'anys abans, va presidir aquells Jocs Florals Costa i Llobera. Trinitat Aldrich ho tenia molt present, començà el seu discurs elogiant-lo. En altres convocatòries, van fer els discursos Joan Maragall (1905), Joaquim Ruyra (1907) o, més tard, Eugeni d'Ors (1911). Són coses que avui quasi ningú no recorda, però que devien impressionar Trinitat Aldrich. La nostra autora va continuar el seu discurs defensant l'emancipació intel·lectual de la dona, sense que això volgués dir que aquesta havia d'«apartar-se del camí que té assenyalat en la llar i en la família». Considerava que la poesia

és «com la llum del dia, com l'alè de la matinalada, com el perfum de les flors, com el cant dels ocells... reviu i ens fa reviure». Tot seguit, va dir que la poesia és una creació de Déu, que arriba al cor i que, des del cor, domina la raó. Naturalment, Trinitat Aldrich va ser una poetessa romàntica. Ben entès, però: d'un romanticisme que no fa mal, d'aquell que, passat uns anys, quasi no deixa rastre. Tot plegat, va fer que encarés l'última part d'aquell discurs parlant de la fe, del patriotisme i de l'amor, «les tres branques de l'arbre de la vida, arrelat en el cor del poble i que es mor si li'n trenquen una de sola». No continuo perquè compto que ja coneixen les ambicions, les virtuts i els límits dels Jocs Florals. De fet, Trinitat Aldrich n'és un bon exemple. I, encara, centrant-se sobretot en la fe i una mica a deshora. Per acabar aquell discurs, va felicitar els escriptors i les escriptores que l'havien precedit: «Els primers han glorificat la seva pàtria; les segones han glorificat la seva pàtria i el seu sexe». D'ella mateixa va dir: «no sóc res, i, després d'haver-vos dirigit la paraula des d'aquí, em sembla que em sento gran».

UNA DONA APERSONADA

Però, segurament, també va arribar a sentir-se gran en més d'un altre moment de la seva vida. En tenia motius? D'entrada, sembla que sí perquè, per origen, va ser una d'aquelles persones d'ascendència benestant que, segons Pere Lloberas, no costaven gaire de trobar a la Bisbal d'ara fa més d'un segle. Comencem, doncs, pel principi.

Trinitat Aldrich va néixer a Vulpellac el 4 de novembre de 1863, que era on els Aldrich tenien la casa pairal, tot i que les primeres notícies de la família ens arriben de Sant Cebrià de Lledó, Els Metges, a mitjan segle XVII. Els Aldrich eren els amos de can

Cama, el mas que hi ha al costat de l'església, que avui és un restaurant i que antigament va ser conegut com ca l'Aldric de Plaça. Anant d'Els Metges cap a Romanyà i cap a Santa Cristina d'Aro, hi ha encara el puig Aldric. Contradient el que llegeixo a *Trinitat Aldrich, su mundo y su obra*, jo diria que va ser a la primera meitat del segle XIX quan Teresa Masbernat i Sanpons, àvia de Trinitat, va aportar als Aldrich la casa Masbernat de la Bisbal, situada on avui hi ha l'Ajuntament i on Trinitat Aldrich va viure quasi sempre. Del matrimoni entre Joaquim Aldrich i Teresa Masbernat van néixer Francesca Aldrich, que es casà amb Joaquim Galí, farmacèutic i primer vicepresident del Ferrocarril del Baix Empordà, el Tren Petit, i Ramon Aldrich, que va ser advocat i que va casar-se amb Josefina de Pagès Viladecans de Casavells. Van tenir cinc fills: Trinitat, Joaquim (1866), Alfred (1868), Maria Antonieta (1870) i Josep Maria (1873). La vida, però, no va tractar gaire bé aquestes criatures. L'any 1874, Josefina de Pagès va morir víctima de la tisi. Maria Antonieta i Alfred, moriren també molt joves, anys més tard. Temps a venir, Trinitat Aldrich va escriure aquests versos en castellà perquè, com quasi tothom del seu temps, començà a escriure en aquesta llengua. També com molta altra gent, no va acabar d'abandonar-la mai: «Con la frente en la mano escondida. / Escucho el bronce santo, y tu querida, / Tu blanca sombra eleváse ante mí. / ¡Hermana mía! ¡Hermana mía! ¿Es cierto / que hoy las campanas, al tocar a muerto, / doblan tristes y lloran por tí?».

Un parell d'anys després, el 1876, quan l'epidèmia de tisi era només un record dolorós, va morir Ramon Aldrich, el seu pare. Trinitat Aldrich va dedicar-li un poema. També en castellà. Com que Joaquim Galí i Francesca Aldrich, els seus oncles, no havien tingut descendència, els orfes van ser afillats per Joaquim Pedrals Masbernat, fill de Teresa Masbernat en segones noces. Pedrals era advocat i vivia al carrer de les Corts de Barcelona. Això explica que, durant uns anys, Trinitat Aldrich i els seus germans passessin llargues temporades lluny de la Bisbal. A Barcelona, la nostra poeta va conèixer el canonge Jaume Collell i mossèn Fèlix Sardà i Salvany -l'autor d'*El liberalismo es pecado* i director de la *Revista Popular*, on ella va

Trinitat Aldrich

Retrat i signatura de l'escriptora.

col·laborar amb diferents pseudònims-. Potser també va conèixer Jacint Verdager, però no ho sabem del cert. En tot cas, sempre més se sentí unida als Pedrals i, més tard, quan Pietat Pedrals es casà amb Josep Maria Vilahur, amb els Vilahur. Segur que va ajudar-hi el fet que no es casés mai, que no tingués fills i que Jaume i Ramon Vilahur i Pedrals passessin llargues temporades amb ella.

Trinitat Aldrich va ser una dona apersonada, una mica voluminosa i petita; anava sempre molt ben vestida. Dividia les seves hores entre les obligacions religioses, les obligacions socials i la seva afició literària. D'obligacions religioses en va tenir moltes. Va ser de Las Hijas de Sión; també de les Conferències de Sant Vicenç de Paül, que, a la Bisbal, va dirigir l'arxiprest Agustí Planas del 1897 fins a la Guerra Civil. Ella en va ser presidenta; després, la secretària perpètua. Joaquim Aldrich, el seu germà, va ser l'administrador de l'església de la Pietat, molt a prop de can Mas-

Dibuix de la casa Masbernat de la Bisbal. Can Masbernat és l'edifici de l'esquerra, avui hi ha l'Ajuntament. En direcció a la dreta, hi ha el jardí, els graners i el molí, on es veu l'antiga torre dels Jueus, una part de la muralla medieval. On hi havia els graners, avui hi ha la casa de can Vilahur.

bernat. L'any 1888, es va celebrar un certamen religiós per commemorar el primer centenari d'aquesta església. Trinitat Aldrich va guanyar un premi. N'he parlat amb Pilar Sabater de la Bisbal, que la va conèixer. «En aquella època», m'ha dit, «les senyores com Trinitat Aldrich arreglaven els altars i es reunien tot sovint: segur que cada setmana. També feien visites a la gent que ho necessitava. Quasi cada vespre, hi havia una funció o altra: pel març, el mes de Maria; pel juny, el Sagrat Cor; pel novembre, les Ànimes».

Les senyores com Trinitat Aldrich en aquell temps no treballaven. És el seu cas, tot i que va veure reduït el patrimoni perquè Joaquim, el seu germà, va dilapidar a Madrid, a Montecarlo i a altres ciutats bona part dels diners de la família a causa dels mals negocis que va fer amb el suro i a causa del seu pas per la política. Representant el Partit Liberal de Sagasta, Joaquim Aldrich va ser diputat a corts a Madrid l'any 1898, pel partit judicial de Torroella de Montgrí. La seva carrera va continuar amb Alfons Sala, que va ser comte d'Egara i President de la Mancomunitat de Catalunya, quan aquesta institució estava controlada per Miguel Primo de Rivera. Ja feia anys, però, que Joaquim i la seva germana estaven molt més a prop de la Lliga Regionalista, partit que, a la Bisbal, va tenir la millor expressió en la societat de l'Escut Emporità. Trinitat Aldrich en va fer l'himne i en brodà la senyera que es pot veure encara avui a l'Arxiu Històric i Comarcal. És també en aquesta època quan començà a utilitzar el català.

DE SENYORA A CATALANISTA

Pensant en la seva generació, Pere Lloberas va escriure que, a la Bisbal del començament del segle XX, els senyors ja no es veien igual com s'havien vist anys enrere: «L'evolució de la societat havia anat alterant sensiblement les posicions, els de la meua generació havíem començat a perdre aquell sentit ritual de les relacions humanes, i els tractaments tradicionals molt sovint ja no encaixaven amb l'escala de valors de la mentalitat dominant». Trinitat Aldrich va haver de fer un esforç per adaptar-se a aquell nou món que començava amb el nou segle. Si hem de fer cas del que va escriure Pere Lloberas i si recordem el prestigi que va tenir a la Bisbal d'abans de la guerra, sembla que se'n va sortir prou bé. Les tertúlies que feia a can Masbernat, màxim exponent de les seves relacions socials, en són el millor exemple. Hi anava molta gent de la Lliga, catalanista de dretes, gent de missa i d'ordre. Penso en personatges com Francesc de P. Llach, Josep Eduard de Linares, Francesc Carreras i Padrós i, entre molts altres, quan eren a la ciutat on van néixer, Ramon Bassegoda, Artur Vinardell i Ramon Masifern, que, anys més tard, va escriure en *El Bisbalenc*: «Jo voldria tornar, doncs, a aquelles sales magnífiques i patriarcals de can Masbernat, que senten a perfum i de bondat i d'amor, ara que el pas dels anys ja ens blanqueja la testa». També va dedicar-li un poema que acaba així: «Ja sé que les albaides consumies / Pel vall florit de tos hermosos dies / Cercant les dolces veus: / Que'n tens d'ésser de

Drets, Joaquim i Josep Maria Aldrich, germans de Trinitat. Asseguts, Trinitat Aldrich i els seus oncles Joaquim Pedrals i Concepció Buscató, amb Maria Pietat Pedrals, la seva filla única.

bona, / Oh dona, / Si fa tants anys que en beus!».

De tant en tant, també devien formar part d'alguna d'aquelles tertúlies moltes de les seves amistats: Caterina Albert (Víctor Català), una de les seves grans amigues, Joaquim Ruyra, Josep Pella i Forgas, Artur Masriera, Bori i Fontestà i, per damunt de tot, Jacint Verdaguer.

Hi ha un moment clau a la història literària de la Bisbal d'ara fa un segle. Aquest moment arribà l'any 1901, quan Jacint Verdaguer s'instal·là a can Masbernat i presidí els Jocs Florals que es van fer durant la Festa Major. En el seu discurs, Verdaguer va homenatjar Joanet Sitjar, de qui era amic i que havia mort feia poc. Després, va venir a dir que la poesia havia de ser històrica, rural o religiosa. Molts dels versos del bisbalenc Ramon E. Bassegoda són de tema històric. Els de Ramon Masifern són sobretot de tema rural. Aquell dia del 1901 faltaven encara uns mesos perquè es publicàs *La vida al camp* de Ramon Masifern. Verdaguer, però, ja l'havia llegit. Repassant els poemes de Trinitat Aldrich, no costa gaire constatar que la seva temàtica principal va ser religiosa. El va influir aquell discurs de Jacint Verdaguer? Ja hi tenia una certa predisposició? Segurament, les dues coses. Fos com fos, aquesta

influència va ser fatal. En això, coincideixo amb el que va escriure Josep Pla en el *Retrat de passaport* que li va dedicar: «La senyoreta Aldrich s'obsessionà sobretot per la poesia religiosa, mística, eucarística, de Verdaguer [...] Aquesta predisposició li durà alguns anys. Fou com una segona naturalesa [...] Arribà un moment, però, que sembla que se'n distraigué. Llavors la poesia -parlo de l'escassa poesia d'ella que conec- se li enrobustí».

UN HOMENATGE QUE NO VA SER HOMENATGE

Tornem però a una pregunta que ja he mig mal contestat abans: realment, va ser tan poca cosa? Si hem de fer cas del que escriu Josep Pla, possiblement sí: «Afirmar que les poesies de Trinitat Aldrich tenen algun valor -parlo de les que conec- seria una temeritat. Sí, eren ben girades, tenien la corresponent musiqueta, pretenien expressar els sentiments de la persona que les havia escrites. Eren com gairebé totes les poesies: un passatemps d'una inanitat completa». Pla escriu aquest *Retrat de passaport* perquè Jaume Vilahur Pedrals, «el meu estimat amic», l'havia anat a veure i li havia demanat que escrivís unes ratlles sobre la seva padrina. No s'hi podia negar. (Vilahur també va anar a veure José María Pemán, entre altres. Tampoc no devia poder negar-s'hi: «Trinitat queda asentada en el tronco luminoso de la Verdad. No hay un solo verso

Projecte de restauració de l'església de la Pietat de la Bisbal. Situada molt a prop de can Masbemat, Trinitat Aldrich va guanyar un premi en el certamen literari-religiós que es va celebrar el 1888 per commemorar el primer centenari de la construcció d'aquesta església.

*A Trinitat Aldrich
afetuosa record de
son amic
Jacint Verdaguer*

Jacint Verdaguer va passar uns dies a can Masbemat durant la festa major de la Bisbal de l'any 1901. Va dedicar aquesta fotografia a Trinitat Aldrich.

de Trinidad que no sepa donde va». Els estalvio més elogis: la literatura no hauria de tenir res a veure amb voler quedar bé). Pla, naturalment, no va donar aquell *Retrat de passaport* al seu estimat amic. Publicà el seu retrat l'any 1970; el text que donà a Vilahur és de l'any 1968 i una mica més suau, una primera versió. Es titula *Record de Trinitat Aldrich* i apareix, és clar, juntament amb el text de José María Pemán i alguns altres, a *Trinitat Aldrich, su mundo y su obra*, aquell llibre que Jaume Vilahur va fer editar l'any 1968. Si el llegeixen, veuran que no hi ha aquell fragment on Pla explica que, si li agradava anar a dinar de tant en tant a ca la senyoreta Aldrich, «no era pas perquè aquesta persona escrivís poesies o es dedicàss a aquests jocs, sinó perquè tenia una cuinera excel·lent». Continua escrivint que les poesies de Trinitat Aldrich són un passatemps, però no que són «d'una inanitat completa». Tampoc no hi ha un altre fragment on escriu que no recorda haver obtingut cap premi als Jocs Florals. Com hauria pogut oblidar-ho?

Els qui potser també en certa manera havien oblidat Trinitat Aldrich van ser aquells bisbalencs que l'any 1928 li van voler fer un homenatge. Explico com va anar aquell intent perquè Vilahur i Pedrals no ho indica bé, i perquè em sembla que ens ajuda a entendre la repercussió limitada que va tenir la nostra autora. Tot va començar el dia 2 de desembre de 1927, quan només feia un parell de mesos que s'editava *El Bisbalenc* i la direcció d'aquesta publicació va decidir dedicar un número a la joventut perquè havien rebut amb molt d'entusiasme el nou setmanari. Francesc Carreras i Padrós, que n'era el director, va escriure un poema. Tot seguit, Artur Vinardell i Roig, Ramon Masifem i Trinitat Aldrich, els tres escriptors bisbalencs «més antics de l'encontrada», per dir-ho en paraules de Vinardell, van escriure-hi unes ratlles. Vinardell i Masifem, en prosa; Trinitat Aldrich,

un poema de dues estrofes, titulat *A la nostra joventut*, que acaba així: «Fas bé d'ésser vibrant, noble i ardida; / Perquè tens del pervindre la clau d'or; / De buscà espais com l'àliga atrevida; / Doncs, si es viu en la pols és pols la vida, / I si es viu en la llum és resplandor».

Un mes més tard, J. Pallí Carrera va escriure una carta en el número 14 d'*El Bisbalenc* en què demanava que es fes un homenatge a Ramon Masifern. Una setmana després, Josep de Linares demanava que s'homenatgés també Artur Vinardell. El dia 27, J. Serra i Forn demanava al seu torn que s'hi inclogués així mateix Trinitat Aldrich. Com podia ser que no hi haguessin pensat? Potser perquè, tal com escriu J. Serra i Forn, «les seves obres, la major part inèdites –alguna novel·la i vàries poesies–, es conserven embolcallades per l'amorós mantell de l'oblit en els calaixos de la seva biblioteca o entre els desordenats papers de la seva taula-escriptori?». Un mica sí. Força més, però, perquè no havia estat exiliada com Artur Vinardell i perquè no era tampoc tan combativa com ell. La seva obra, d'altra banda, no havia tingut el ressò de l'obra de Masifern; diferentment d'ells dos, a més, ella no va marxar de la Bisbal fins als últims anys de la seva vida, quan ja no podia viure sola. Això explica, però, que també diferentment de Vinardell i de Masifern col·laborés regularment en *El Bisbalenc*. La seva secció es deia «Instantànies» i la signava amb el pseudònim R. Bondia. Justament tota aquella polèmica de l'homenatge va servir perquè Francesc Carreras i Padrós la convencés per tal que signés amb el seu nom. Un dels pocs números d'*El Bisbalenc* en què no es va publicar aquesta secció va ser en el vint: Trinitat Aldrich optà per publicar un poema, «Ara em toca a mi», on rebutjava que li fessin cap homenatge: «Un homenatge a mi? Per quina causa? / Perquè'l mereixo? Quin pecat he fet, / O, si voleu, quina obra portentosa? / I això va de debò? I això és ben cert?».

Masifern rebutjà aquest homenatge dies després. Artur Vinardell, també. L'homenatge no es va fer mai i Trinitat Aldrich va continuar escrivint regularment la seva secció fins al 2 de desembre de 1932, que és quan em sembla que es deixà de publicar *El Bisbalenc*. He llegit amb molt de gust bastants d'aquells seus articles. Josep Pla tenia raó: aquesta dona va guanyar, quan va distreure's una mica de la seva obsessió religiosa. Llàstima que Vilahur Pedrals, el seu fillol, no ho sabés i llàstima que es pensés que Trinitat Aldrich era només una poeta. Escriu amb gràcia, d'una manera planera. «Sabeu la causa de la benevolença dels meus articles?» preguntava a Josep de Linares i altres joves de la Lliga en *El Bisbalenc* del 27 de gener de 1928. Ella mateix ho contestava: «És perquè jo no faig com vosaltres, articles seriosos, plens de formalitat; jo em prenc les coses pel costat de la broma».

Doncs això: malgrat totes les seves limitacions, malgrat que la seva vocació literària era més aviat migrada, a Trinitat Aldrich va ser la formalitat el que la va perdre. «Instantànies» és una bona prova que podia haver aspirat a alguna cosa més. En realitat, és la prova que va fer alguna cosa més i, també, la prova que, en aquest país, ens agrada força més parlar o figurar que molestar-nos a llegir el que gent com ara ella va escriure. Jo, en aquest article, la reivindico

L'any 1885, Trinitat Aldrich va ser escollida Reina de la Festa del Primer Certamen Literari de la Bisbal.

una mica, i reivindico també el seu humor. I ara penso, per exemple, en una «Instantànies» del 26 d'abril de 1929 on, després de constatar que, a Catalunya, qualsevol homenatge o qualsevol acte oficial l'acabem amb un àpat perquè «lo primer que es pensa és que l'homenatjat té gana», en Remigi, el protagonista, diu que «no he dit que tingués intencions de tornar-me a casar, sinó que l'única cosa que em podria fer provar fortuna una altra vegada, seria el dinar de noces». Per a una dona que, tal com deien abans, va quedar-se per vestir sants; que no devia tocar gaire cam d'home, més aviat trobo que hi toca. I és que l'esforç que va fer Trinitat Aldrich per arribar a ser llegida va ser considerable. Tan considerable quasi com l'esforç que va haver de fer per adaptar-se a un món que no era el seu. Ho he escrit abans: de senyora a catalanista.

Gran i sense fills, passà els últims anys de la seva vida amb els Vilahur: els hiverns a Girona, les primaveres a Cassà de la Selva i els estius a la Fosca. Morí el 13 de gener de 1939 a can Masbernat, poques setmanes abans que els franquistes entressin a la Bisbal i que el seu carrer del Puig passés a ser una *calle*. El món on Trinitat Aldrich va néixer s'havia enfonsat feia molt de temps. Ara, aquell segon món d'ordre, llibertat, religió i catalanisme, aquell món on s'havia adaptat a poc a poc i amb molt d'esforç, també estava a punt d'enfonsar-se. L'ordre i la religió quedarien, però tot plegat tindria un gust molt diferent. Encarcarat i foraster. Per sort, no ho va arribar a veure.

Xavier Cortadellas és professor de llengua i literatura catalanes.